NUORISOTUTKIMUSSEURA RY.
NUORISOTUTKIMUSVERKOSTO

Valtioneuvoston Tulevaisuusselonteko Nuorisotutkimusseura ry:n lausunto 26.1.2023

Työryhmä: vastaava tutkija Tomi Kiilakoski, erikoistutkija Anu Gretschel, erikoistutkija Antti Kivijärvi ja tutkimusjohtaja Sinikka Aapola-Kari

Nuorten asema tulevaisuusselonteossa -uhka vai mahdollisuus?

Eurooppalaisessa nuorisopolitiikassa tavataan jaotella, että nuoria voi tarkastella joko uhkana tai mahdollisuutena.

Ensimmäisessä näkökulmassa nuoria tarkastellaan sen mukaan, mitä heiltä puuttuu, jälkimmäisessä siitä näkökulmasta, mitä he voivat tuoda yhteiskunnalle.

Nuorisotutkimusseura kiinnittää huomiota siihen, että tulevaisuusselonteossa nuorten asema näyttäytyy (ehkä tarkoittamatta) ensimmäisen näkökulman kautta erityisesti ensimmäisessä osiossa, mutta enemmän mahdollisuutena jälkimmäisessä osiossa. Nuorisotutkimusseura huomauttaa, että täten osien välillä on epätasapainoa, jota olisi syytä korjata, jotta tulevaisuusskenaarioissa näkyisi myös nuoren sukupolven yhteiskuntaa uudistava voima.

Nuoret uhkana: pienituloisuudesta aiheutuva syrjäytymisriski (s. 140); jengiytyminen ja väkivalta (s. 141); koulutustason lasku (s. 144); liian vähäinen liikkuminen (s. 147); digitalisaation tuottama epävarmuus, koettu turvattomuus (s. 147-148); kilpailu ja eriarvoisuus (s. 226).

Nuoret mahdollisuutena: Nuorissa on tulevaisuus (s. 266); nuoret yhteiskunnallisina keskustelijoina (s. 287-289); tuleva sukupolvi herättää toivoa (s. 290); nuorten globaali ja eurooppalainen identiteetti (s. 327)

Nuorten osallistuminen

Kiitämme sitä, että selonteossa kiinnitetään huomiota demokratia-politiikkaan ja korostetaan kansalaisten osallistumisen tärkeyttä. Haluamme kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, että selonteossa nuorten aktiivisuus paikantuu erityisesti kansalaistoimintaan ja nuorten asemaan siinä.

Erilaiset tutkimukset osoittavat, että nuorten aktiivisuus kasautuu ja että kiinnostukseen yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen vaikuttavat erilaiset taustatekijät, kuten vanhempien sosio-ekonominen asema ja nuoren koulutustaso. Pohdittaessa suomalaisen yhteiskunnan tulevaisuuskuvia Nuorisotutkimusseura toivoo nykyistä paremmin analysoitavan, millaiset kehityskulut uhkaavat, ellei tätä osallistumiskuilua saada silloitettua sekä millaisilla keinoilla voidaan varmistaa, että mahdollisimman monella on mahdollisuus osallistua.

Nuoret tulevaisuuskeskustelun osallisina?

Asiakirjan olisi toivonut ottavan selkeämmin kantaa lasten ja nuorten rooliin tulevaisuuskeskustelussa. Riittääkö esimerkiksi lapsivaikutusten arviointi instrumentiksi heidän ja yhteiskunnan eri tasojen väliseen vuorovaikutukseen? Niissäkin aikuiset määrittelevät mistä teemoista keskustellaan.

Lasten ja nuorten huomiointi subjekteina tulevaisuuteen suuntaavassa päätöksenteossa olisi kuitenkin erityisen tärkeää. Heidän olemassaolonsa tulevaisuuskeskustelussa itse asiassa määritellään esimerkiksi sitä kautta, että he ovat ”lapsiamme tai lapsenlapsiamme.”

Harvinainen esimerkki nuorten subjektiudesta kansallisella tasolla: s. 289 Suomessa useat kansalaisjärjestöt ovat nostaneet esille tulevat sukupolvet ja niiden oikeuksien huomioimisen.

Puuttuva kansalaisyhteiskunta ja nuorten osallisuus?

Kansalaisyhteiskunnan merkitys kotimaassa näyttäytyy raportissa hyvin rajallisessa merkityksessä: liittyen esimerkiksi uhkiin varautumiseen eikä esimerkiksi positiivisen toiminnan, sosiaalisten suhteiden ja elämän merkityksellisyyden areenana. Elävä ja vahva kansalaisyhteiskunta on kuitenkin toimivan demokratian edellytys ja paras kriitikko.

Lasten ja nuorten kokemukset ja näkemykset vaikuttamisen eivät pääse esille. (ks. myös s. 140 Kuvio 24. Väestön osallisuuden kokemus Suomessa. Lähde: THL 2020). Oppilaskuntien rinnalle tarvitaan myös muita kanavia. Yläkouluikäisillä on kokemuksia, ettei nuorten näkemyksiin tai deoihin ylipäätään suhtauduta arvostavasti ja rakentavasti. Tämä on käynyt ilmi demokratia- ja ihmisoikeuskasvatusta koskevassa parasta aikaa käynnissä olevassa Valtion selvitys ja tutkimustoiminnan rahoittamassa hankkeessa Tilannekuva ja seurannan instrumentit – demokratia- ja ihmisoikeuskasvatus, osallistumisoikeudet ja yhdenvertaisuus kasvatuksen ja opetuksen kentällä | Tieto käyttöön (tietokayttoon.fi) (Gretschel, Rautiainen, Vanhanen-Nuutinen, Tarvainen tulossa 2023). (Lasten ja nuorten vaikuttamisen tilasta Suomessa ks. myös ALL-YOUTH (allyouthstn.fi)

Nuorten syrjäytymisen ehkäisy – tuoreet mallit puuttuvat?

Termiä syrjäytymisen ehkäisy käytetään nähtävästi edelleen vain viitaten poissaoloon työstä tai koulutuksesta. Nuorten mukaan syrjäytyminen tarkoittaa erityisesti ulosjättäytymistä tai ulosjättämistä sosiaalisista verkostoista.

Tulevaisuuden haasteita aiotaan ilmeisesti kohdata edelleen vanhoilla, osin toimimattomaksi todetuilla, vuosikymmeniä sitten paketoiduilla työkaluilla, kuten nuorisotakuulla (ks. s. 30). Eikö vuoteen 2040 suunnatessa olisi tarpeen ollut etsiä myös uudenlaisia ratkaisuja yhteistyössä nuorten kanssa? (kts. Esim. Gretschel & Myllyniemi 2021. Kuulummeko yhteiskuntaan? Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten käsityksiä tulevaisuudesta, demokratiasta ja julkisista palveluista | Kaks.fi

Vertaisyhteisöjen merkitys

Nuorten näkökulmasta eriarvoisuuden olennainen kysymys on mahdollisuudet kiinnittyä vertaisyhteisöihin ja kokea kuuluvuutta tätä kautta. On tiedossa, että köyhyys ja erilaisiin vähemmistöryhmiin kuuluminen altistavat vertaisyhteisöjen ulkopuolelle jäämiselle.

Sosiaalisen median alustat tarjoavat vain harvoille nuorille uusia kuulumisen kokemuksia tai vertaisyhteisöjä. Erilaisten verkkoalustojen on todettu pikemminkin toimivan kasvokkaisen sosiaalisuuden jatkeena: verkossa ollaan tekemisissä pääosin samojen ihmisten kanssa kun kasvokkainkin.

Tästä syystä on edelleen tärkeä edistää nuorten vertaisyhteisöllisyyksiä kouluissa, nuorisotyössä ja muulla vapaa-ajalla siten, että taloudelliset rajoitteet tai syrjintä eivät estä mukaan pääsyä.

Lähipalvelujen turvaaminen tärkeää

Kuntien ja alueiden roolista ei ole selonteossa juuri mainintaa, vaikka juuri niiden toiminnan kautta yhteiskunnan toiminta koskettaa useimpia ihmisiä.

s. 31 Linjaus lähipalveluiden ja vapaa-ajanpalvelujen turvaamisesta on tärkeä. Nuorisopalvelujen kohdalla avoimen nuorisotyön merkitys on keskeinen, se toimii areenana nuorten myönteiselle tunnistamiselle, verkostoitumiselle, sosiaalisille suhteille, kaupunkikulttuurille, keskustelulle tärkeistä asioita myös ihmisoikeuksista, toimeliaisuudelle ja vaikuttamismahdollisuuksien tarjoutumiselle.

Helposti ymmärrys nuorisotyön merkityksestä on kaventunut toki tärkeiksi kytköksiksi nuorten koulutukseen ja työhön poluttamiseen

(kts. J. Häkli & K.P.Kallio & R. Korkiamäki (toim.) Myönteinen tunnistaminen. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 17.

Vuoropuhelun mahdollistaminen

Selonteossa viitataan maahanmuuttajien parempaan integrointiin suomalaisessa yhteiskunnassa, mikä on tärkeä teema. Kyse on kuitenkin myös asenteista maahanmuuttajia, vieraskielisiä vähemmistöjä sekä edelleen myös seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä kohtaan.

Asennetason ongelmista on huolissaan myös osa nuorista, toki osan ollessa myös itse avoimesti keskusteluissa asenteellisia – lisää syvällisempää tietoa, ajankohtaisuutta ja laaja-alaisia järjestettyjä vuoropuhelun tilaisuuksia eri tahojen välille samanarvoisuudesta ja ihmisoikeuksista toivovat nuoret asennerintaman kummaltakin puolelta lähelle, arjen ympäristöihin, kuten varhaiskasvatukseen, kouluun ja oppilaitoksiin. Tämä on käynyt ilmi demokratia- ja ihmisoikeuskasvatusta koskevassa parasta aikaa käynnissä olevassa VN TEAS -hankkeessa Tilannekuva ja seurannan instrumentit – demokratia- ja ihmisoikeuskasvatus, osallistumisoikeudet ja yhdenvertaisuus kasvatuksen ja opetuksen kentällä | Tieto käyttöön (tietokayttoon.fi) (Gretschel, Rautiainen, Vanhanen-Nuutinen, Tarvainen tulossa 2023).

Globaali nuoruus

Nuorisotutkimusseura kiittää sitä, että raportisssa huomioidaan nuorten asema globaalisti ja analysoidaan, mikä merkitys on sillä, globaalissa etelässä nuorten osuus on iso. Ilahduttavaa on myös se, että tulevaisuuden sukupolvien pohdinnassa huomioidaan lasten ja nuorten asema. Nuorisotutkimusseura kannustaa näiden huomioiden edelleenkehittämiseen.

Nuorisotutkimusseura kiinnittää huomiota siihen, että maahanmuuton edellytysten tarkastelua ei voida irrottaa siitä, kuinka houkuttelevan ympäristön Suomi muodostaa. Ensinnäkin, kuten selonteossa todetaan, monet maahanmuuttajista ovat nuoria aikuisia (s. 134) perheineen ja lähiyhteisöineen. Tästä syystä yksilötason tekijöiden ohella (esim. kouluttautumismahdollisuudet, uranäkymät) myös yhteisölliset tekijät ovat olennaisia (esim. perheenyhdistäminen, perhepolitiikka, puolisoille avautuvat mahdollisuudet). Toisekseen tulevaisuuden työvoiman saatavuutta voi edistää luomalla inklusiivista yhteiskuntaa, jossa on mahdollisimman vähän rasismin rakenteellisia ja arkisia muotoja.

NUORISOTUTKIMUSSEURA RY.
NUORISOTUTKIMUSVERKOSTO

Nuorisotutkimusverkosto

on tieteellisen seuran eli Nuorisotutkimusseuran alaisuudessa toimiva tutkimusinstituutti, jossa työskentelee vuosittain n. 15-20 tutkijaa.

Saa Opetusministeriön nuorisoyksikön yleisavustusta ja lisäksi tutkimusrahoitusta mm. säätiöiltä, Suomen Akatemialta ja EU-rahoituksista.

Tavoitteena akateemisesti korkeatasoisen ja yhteiskunnallisesti relevantin tutkimustiedon tuottaminen.

Tutkimusteemoja ovat muun muassa:

Sukupolvisuhteet, Elämänkulku, Siirtymät

Demokratia, Yhdenvertaisuus, Eriarvoisuus

Nuorisotyö, Nuorten palvelut, Nuorten toiminta

Toistuvia tiedonkeruita: Nuorisobarometri (yhteistyössä Valtion Nuorisoneuvoston kanssa), Elinolot-vuosikirja, Vapaa-aikatutkimus. Teemat vaihtuvat.

www.tietoanuorista.fi

www.nuorisotutkimusseura.fi